

**RĂSPUNSURILE PREOTULUI SABIN OLEA LA CHESTIONARELE
DIN ANUL 1952 TRIMISE DE MUZEUL REGIONAL ALBA IULIA ÎN
SATUL CIB (JUDEȚUL ALBA)**

ADRIANA ȚUȚUIANU
Muzeul Național al Unirii Alba Iulia

**Responses of Priest Sabin Olea to Questionnaires from 1952 Sent by the Regional Museum
Alba Iulia in Cib Village (Alba County)**

ABSTRACT

The priest Sabin Olea was not only the shepherd of souls from Cib and a church founder but also a passionate collector. Very likely, he had been the founder of the first rural museum from Greater Romania. His collection includes very varied pieces (archaeological, numismatic, ethnographical, religious, historical, old book etc.) illustrative of an encyclopaedic spirit, receptive to any token of civilization from the Transylvanian area.

The collection, comprising more than 1766 pieces, was set up in 1921 and was turned into an authentic rural museum in 1932. After the instauration of the Communist regime, the numerous hardships climaxed in 1960 with its forcible eviction from the parochial house, when numerous pieces were lost or were destroyed due to negligence by the authorities or even due to ideological reasons.

Questionnaires to develop the theme of the exhibition „*Combaterea neștiinței superstițiilor și misticismului*” (*Elimination of superstition and mysticism ignorance*) were sent out to almost all communes from Alba County, but also schools from Alba Iulia, in 1952.

In the five decades of Communism and attempts of total control of life, after the systematic attacks on authorities that could have competed with it within the society, Communism had left behind beside the economic disaster, physical and moral suffering, a state of intellectual confusion both in the urban environment and the rural one which may be noticed in the file „*Superstiții*” (*Superstitions*).

Carrying out an analysis on the answers to the questionnaire, one can, unfortunately, notice the clerics' critical attitude on customs, beliefs and superstitions, these being considered pagan, when in fact syncretism is encountered at all nations in the world.

Cuvinte-cheie: chestionar, Sabin Olea, obiceiuri, superstiții, descântece

Keywords: questionnaire, Sabin Olea, customs, superstitions, incantations

Sabin Olea (n. 19 iulie 1907 - d. 2 martie 1984) a fost descendent al unei dinastii de preoți greco-catolici din satul Cib. Clasele primare le-a urmat în satul natal, Zlatna și Brad, apoi liceul la Alba Iulia (Liceul „Mihai Viteazul”, clasele I-IV) și Brad (Liceul „Avram Iancu”, clasele V-VI). În perioada 1927-1928, a urmat un curs teologic particular intensiv, coordonat de canonicul dr. T. Marinescu, preot misionar și profesor de teologie, care a locuit în această perioadă la familia lui Sabin Olea¹.

---

¹ *Colecția* 2002, p. 4-6.

Frecventarea cursului teologic a stat la baza misiei sale preoțești. În data de 27 martie 1927 a fost hirotonit lector în capela mitropolitană din Blaj, iar pe 12 august 1928 a fost hirotonit diacon; peste trei zile i-a fost încredințat harul preoției de către episcopul dr. Alexandru Nicolescu, în catedrala episcopală din Lugoj. Ziua de 15 august 1928 devenea cea în care i se împlinea unul dintre cele mai mari idealuri: acela de a fi preot în satul său, unde avea să slujească în perioada 1928-1948².

Preotul Sabin Olea a fost nu doar păstor al sufletelor din Cib și ctitor de biserică, dar și un colecționar pasionat; este foarte probabil să fi fost fondatorul primului muzeu sătesc din România Mare. Colecția sa cuprinde piese de o factură extrem de diversă (arheologică, numismatică, etnografică, religioasă, istorică, carte veche etc.), ilustrând un spirit enciclopedic, receptiv la orice constituia o mărturie a civilizației din spațiul transilvan.

Numărând peste 1766 de piese, colecția a fost înființată în anul 1921, devenind din 1932 un veritabil muzeu sătesc. După instaurarea regimului comunist, a întâmpinat numeroase vicisitudini, care au culminat în 1960 prin evacuarea ei forțată din casa parohială, ocazie cu care numeroase piese s-au pierdut ori au fost distruse din neglijența autorităților sau chiar din considerente ideologice. Din păcate, *Ghidul Muzeelor* nu face nici o mențiune la el, considerând că primul muzeu sătesc a luat ființă la Lupșa între anii 1938-1939³.

Prima consemnare a Muzeului sătesc din Cib îi aparține lui Valer Olea în anul 1958. Acesta va decide să ofere spre achiziție colecția sa Muzeului din Alba Iulia, fapt împlinit în anul 1968. Cu toată dorința fondatorului de a i se păstra identitatea, colecția s-a divizat între mai mulți posesori: Muzeul Național al Unirii Alba Iulia, Arhiepiscopia Ortodoxă Română din Alba Iulia, Serviciul Județean Alba al Arhivelor Naționale, Institutul Teologic Greco-Catolic din Blaj, urmașii întemeietorului, alți colecționari particulari, iar o parte se păstrează încă la Cib, la biserica Sfinții Apostoli Petru și Pavel. Muzeul Național al Unirii Alba Iulia rămâne principalul deținător, fapt care explică inițiativa acestei instituții de a aduce colecția în atenția publicului larg, printr-o expoziție și publicare⁴.

Prin contribuția urmașului său, inimosul părinte Valer-Petru Olea (n. 29 mai 1928 - d. 28 iulie 2006), fiul preotului Sabin Olea a revenit, pe deplin meritat, în atenția contemporanilor noștri, nu doar prin ceea ce reprezintă colecția sa muzeală, dar și prin valoarea de simbol a unei vieți închinată slujirii valorilor arheologice, istorice și etnografice⁵.

---

² *Ibidem*.

³ Ștefănescu 1965, p. 21.

⁴ Olea 1958, p. 707; Popa 1959, p. 469-473; Popa 1961, p. 269; Floca 1965, p. 220, 222, 242; Stînea 2002, p. 471-483; Josan, Fleșer, Dumitran 2002, p. 63.

⁵ Olea 2002, p. 437-457; Olea, Dumitran 2001, p. 297-328.

În cele cinci decenii de regim comunism și încercări de control total al vieții, după atacurile sistematice asupra autorităților care ar fi putut să-l concureze în cadrul societății (partide politice, presă, biserică, sindicate, întreprinderi private), comunismul a lăsat în urma lui pe lângă dezastrul economic, suferința fizică și morală, o stare de confuzie intelectuală, care poate fi remarcată în adresa nr. 7673 din 19 aprilie 1952, dată de Comitetul pentru Așezăminte Culturale de pe lângă Consiliul de miniștri, Serviciul Muzeu și Monumente, adresată Muzeului Regional Alba Iulia - Regiunea Hunedoara, în care se precizează următoarele:

„Comitetul nostru, în urma analizelor făcute cu privire la specificul Raionului Dvs., a așezării lui geografice, precum și a importanței lui, a hotărât ca Muzeul Dvs. să organizeze în trimestrul II - 1952 o expoziție volantă în mediile muncitorești și rurale pentru combaterea neștiinței, superstițiilor și misticismului.

Această expoziție va trebui să urmărească explicarea științifică a tuturor fenomenelor naturii, a adevărilor istorice și în general lămurirea științifică a tuturor problemelor legate de superstițiile raionului respectiv.

Toate acestea se vor prezenta atât prin texte, desene, fotografii, cât și mai ales prin exemple concrete și obiecte materiale.

Pentru realizarea acestei sarcini este necesar să se facă sondajii la fața locului și asupra diferitelor superstiții ce există în raionul Dvs., pentru ca expoziția Dvs. să se poată combate cu succes în cunoștință de cauză.

Pentru îndrumări în vederea alcătuirii tematicice și a muncii organizatorice veți lua legătura cu Tov. Floca, Directorul Muzeului Regional din Deva, care a organizat o astfel de expoziție încă în anul trecut. În special expoziția organizată de Muzeul Dvs., va trebui să se adreseze ținuturilor moșești din cadrul Raionului Alba-Iulia.

Vă rugăm a ne trimite până la 20 Mai planul de muncă și proiectul de tematică al acestei expoziții⁶.”

În urma acestei adrese, care a fost trimisă la toate muzeele din Regiunea Hunedoara, Muzeul Regional Alba-Iulia, răspunde cu adresa nr. 194 din 5 mai 1952:

„Către Comitetul pentru Așezăminte Culturale, Serviciul Muzeu și Monumente, București

Ca urmare a adresei dumneavoastră nr. 7673/1952 referitoare la organizarea expoziției volante pentru combaterea neștiinței, superstițiilor și misticismului, vă facem cunoscut, că am început strângerea datelor de la membrii colectivului nostru din satele raionului, în baza cărora vom pregăti tematica expoziției.

---

⁶ Arhiva MNUAI, dos. 2/1952, f. 91.

Pentru executarea planșelor, panourilor și textelor și pentru executarea lăzilor pentru transportul materialelor avem nevoie de suma de lei 3500, pe care vă rugăm să ne-o acordați ca subvenție. Muzeul nostru n-are suma disponibilă pentru organizarea de expoziții și nici un desenator care să execute planșele pentru materiale și mână de lucru în vederea organizării unei expoziții documentare pentru regiunea moșilor, care să îndeplinească toate condițiile cerute, nu vedem cum s-ar putea atinge scopul propus⁷.

Nu știm dacă expoziția s-a mai realizat, dar dosarul cu răspunsurile la chestionarul trimis de muzeul albaulian s-a păstrat în arhiva instituției. Chestionarul completat de preotul Sabin Olea oferă detalii interesante asupra superstițiilor încă actuale în zona sa, preotul cunoscând foarte bine comunitatea în mijlocul cărei păstora. Ca urmare, le prezentăm integral în *Anexe*.

ANEXE

I

/f. 47/ 1952, Luna Maiu, Zâua 16

Către Muzeul Regional Alba Iulia

În alăturat sub / înaintăm conform sarcinei date și angajamentului luat, studiile despre superstițiile din satul Cib și aiurea.

Luptăm pentru pace, Sabin Olea

/f. 48^r/ Superstiții dintr-un sat moșesc

„Așa mi-o fost scris s-o pățesc” - e filosofia tipică a țăranului nostru, care-l fac[e] să treacă mai ușurel peste orice bucurie a vieții, dar mai ales nenorociri eșite în calea lui. Toate se lămuresc ușor, când ne gândim la cele suferite de el în cursul vremii.

Alături de credința creștină ortodoxă în care sunt botezați și crescuți sătenii de aici, se mai practică o puzderie de credințe deșarte sau superstiții, răspândite de altfel la tot poporul român sau, în genere, la toate popoarele lumii. Neputința omului față de fenomenele multiple ale Naturii, mai ales în bezna din ce în ce mai întunecoasă a secolelor și mileniilor apuse, l-au făcut să se cutremure, să se teamă, să facă orice i-o venit în minte ca să-l îmblânzească pe Creator (sau Creatori).

Astăzi, din ce în ce mai slabe, superstițiile se mențin, având încă legături cu epoca de înflorire a lor din vremea contactului cu lumea romană politeistă sau cu pleiada năvălitorilor barbari, prin lipsa chiar parțială de știință și cultură: analfabetism, lipsă de educație unitară, ș. a. m. d.

1. Nașterea. Mare bucurie e în casa săteanului când se naște un nou vlăstar. Dar bucuria trebuie neapărat împărțită cu *baba moașe* - adevărate tâlhăroaici și ucigătoare de sănătate dacă nu și de viață a lehzurilor și copiilor. Apoi, bucuria sau întristarea vieții noului născut depinde de *ursitoare* și de *ceasul și planeta bună sau rea* care s-a născut.

Prima grije a moașei e să spele copilul cu apă din fântână, luată numai de ziua când e soare, pentru că noaptea apa e cu duhuri rele. Sau apa din râu ori izvor îl va face

⁷ Arhiva MNUAI, dos. 2/1952, f. 90.

pe prunc tot cu necazuri în viață. /f. 48^v/ Apa să fie rece nu caldă, că aceasta îl va face desfrânat pe copil (apa caldă). Dar în scaldă trebuiesc puse o sumedenie de lucruri, ca ele să-i dea însușirile lor, și anume: fier - să fie tare ca el; cingătău (clopoțel) aibă glas frumos; fluer - să doinească mândru; coardă de vioară - să cânte frumos; os de lup - să nu-l prindă nimeni la hoții; pene de rață - să nu fie friguros; flori - să-l placă fetele (sau băieții), și altele. Mama lui trebuie să bage mâna în grâu înainte de a-l scâlta pe copil ca să fie norocos la bucate.

Apoi, trebuie botezat, că de moare nebotezat se face vârcolac sau strigoiu.

Dacă s-a născut cu vre-un defect fizic, e datorită faptului că moașa a văzut ceva așa. Iar pentru a-și scăpa fiul de slufenie, să-și aducă aminte ce-a văzut și până la 6 săptămâni (când și-a adus aminte) să-și ia fătul în brațe și să stea călare pe prag și să-i descânte copilului.

2. Căsătoria. Se face cu multă grijă, să se aleagă frumusețe, stare bună și neam mare și de cinste. Începutul conviețuirii e cununia religioasă de la biserică, înconjurată de o sumedenie de obiceiuri băbești și de multă veselie și alai.

Dar vezi că dușmanii le pot arunca tinerilor în cale spre biserică mătrăgună sau nisip de unde se hărăie câinii, ca să nu se împace în viață sau să le facă alte boscoane. Pentru a nu se prinde de ei vrăjile, trebuie înainte de a pleca să calce pe jar. În biserică, în vremea slujbei, care ar vrea să fie mai autoritar dintre miri, îl calcă pe celălalt pe picior.

Când vin acasă, înconjoară o masă pe care e pâine și sare și sunt stropiți cu apă cu un „mătăuz” (bucuet) de busuioc. Mireasa de vrea s-o asculte bărbatul și socrii, să poată da cu mătăuzul în grindă când intră în casă (mătăuzul cu care au fost stropiți).

/f. 49^v/ Apoi să se uite ambii în oglindă ca să fie dragăstoși toată viața. Cămașa de mire, care o dă mireasa mirelui, trebuie trecută prin jugul boilor, ca să tragă bine unul la altul până la moarte. Dacă mireasa nu vrea să aibe copii, să se încuie capetele lanțului boilor cu un lacăt și să intre prin el mireasa ca să i se încuie pânțele! La miezul nopții, când e „jocul pe bani”, de poate mireasa să-și pună pe cap pălăria mirelui, ca să fie ea căpitanul lui.

3. Moartea. Prima grijă pentru omul mort e să-l spele (scalde). Dacă are cineva ură pe altul e de ajuns să-i arunce în grădină sdrența cu care a fost spălat mortul și îi vor muri vitele. Așternutul pe care a murit cineva, se arde, dacă fumul iasă sus, sufletul merge la D-zeu, iar dacă se a va împrăștia pe pământ se va duce în iad. Întrucât mortul e legat cu o ață de picioare, dacă ața se va lua și se va trece peste soțul rămas în viață, nu se va mai căsători. Dacă cineva e bețiv, să se bage în gura mortului bani și pe ei să se cumpere rachiu și să se dea bețivului: atunci va mai bea când va mai bea mortul!

Dacă se bănuiește că ar fi strigoi, să i se bată cuiu în inimă: nu va mai avea nici o putere.

Pe sicriu se așează o seceră. Peste sicriu se dau de pomană: o găină cu 2-3 știuleți de porumb, colaci cu bani și lumini, oi, etc.

La groapă se aruncă bani: să aibe la „vămi”, aghiazmă : să nu stea pe acolo necuratul, ș.a.m.d.

II. Dar și peste an, alături de biserică, sătenii serbează, uneori cu mai mare strictețe ca sărbătorile religioase, o sumedenie de „sărbători băbești” .

1. În ajunul *Anului nou* se fac „Sânvăsâi”, adică se pun sub farfuria diferite obiecte, apoi flăcăi și fete le ridică și ce vor afla sub farfurie („blid”) așa le va fi consortul (consoarta).

/f. 49^v/ De exemplu, dacă află pâine sau sare va fi bogat, dacă află cărbune va fi negru; piaptăn – colțat; inel, mărgelă, oglindă – fălos; pahar – băutor; ș.a.m.d.

Tot în acea seară, tinerii să meargă la cotețul porcilor și să dea cu un lemn în coteț, și de câte vor grohăi, atâția ani va mai sta necăsătorit.

2. În ajunul *Bobotezei*: fetele pun mărgelă sub prag să treacă preotul peste ele (să aibe noroc la măritat), apoi iau / fură busuioc din mătăuzul (buchetul) preotului și-l pun noaptea sub pernă cu piaptăn și oglindă ca să viseze cu cine se va căsători. În ziua de Bobotează, când sărută crucea, se ating de hainele bisericesti a[le] preotului ca să se mărite (sau însoare), iar seara fetele scot din casă gunoiul în poală și încotro văd prima stea, dintr-acolo va veni norocul.

3. *La 16 Ianuarie* biserica serbează „Închinarea lanțului Sfântului Apostol Petru”. Creștinii spun acestei sărbători „Sân Petru de iarnă” și o serbează cu cinste ca să nu le mănce lupii vitele și oile, întrucât lupii sunt câinii Sân Petruului.

4. În *10 Februarie*, ortodocșii îl serbează pe „Sfântul Haralambie”. Poporul crede că acest sfânt ține în puterea lui toate boalele cele mai grele, până și ciurma. Ziua lui se serbează pentru a nu fi loviți de boale.

5. *Prima săptămână din postul Paștilor*, e ținută în cinstea „Sfântului Toader”. Nu se stă cu furca, nici nu se coace că vin „Caii lui Sântoader” (de fapt biserica serbează un sfânt Teodor Trifon regulat la 17 februarie, dar cu totul sub alt înțeles).

6. În *9 Martie* se semnează de biserica ortodoxă sf. 40 de Mucenici din Armenia, uciși prin secolul al III-lea.

/f. 50^v/ Poporul de aici, în amintirea acelor mucenici, în ajunul serbării fac „bobotăi”, adică aprind paie (noaptea) pe toate dealurile din jurul satului (chiar și prin curți) și sar peste flăcări „să nu se mai facă purici”. Ziua o prăznuesc în special femeile, care își ascund furcile să nu le muște șerpii. În unele locuri, se afumă cu tămâie și putregai casele și dependințele, ca să fie ferite de dobitoacele sălbatice și de șerpi.

6.⁸ *La 23 Aprilie* se serbează Sfântul Gheorghe sau „Sânjorjul” cum îi spun oamenii. Se ung vacile cu usturoiu și se pun rugi la obloace și ușile grajdurilor, să nu le ia laptele strigoii. Seara babele bomboresc pe marginea văilor și bat cu vreascuri apa velii și urzicile, să aibe vacile lapte.

7. În *12 Mai*, ziua Sfântului Epifanie. Dar, în afară de biserică, poporul serbează „Ghermonu”. Adecă nu se umblă prin grădini și nu se lucrează la pământ și pomi că le vor mânca „ghiernii” (viermii).

8. *Joile verzi*, de la Paști la Rusale, femeile nu bat cu maiul că „bate piatra”, iar bărbații nu lucrează la „sălașuri” că le trăsnește.

9. *La „Pălie”* în 22 Iulie, când biserica amintește pe „Sf. Maria Magdalena”, poporul nu lucrează nimic ca să nu „pălească” (usuca fără rod) holdele. Apoi de lucruri și te vei păli (lovi) cu ceva, pălit rămâi pe toată viața.

10. *La Ana Foca* (respectiv în 23 Iulie, când biserica pomenește pe mucenicul, nu mucenița Foca) o prăznuesc pentru ca să nu vie peste sat trăznete, foc și grindină.

---

⁸ Cifra se repetă în document.

11. *La Sânziene* („Nașterea Sfântului Ioan Botezătorul”: 24 Iunie) se duc la holde cununi /f. 50^v/ de flori numite sânziene, împletite cu usturoi, ca să nu strice strigoi holdele.

12. La 27 Iulie se serbează Pantelimonul sau Pintilie sau Pantilimon, tot cu aceleași simboale ca Foca.

13. *Hilipi sau Filipii*, 7 la număr, îi serbează poporul între 12-21 Noiembrie. Se prăznuesc pentru lupi, apoi nu se dă din casă jar, sare, bucate, zarzavaturi. Sfântul cel mai primejdios e ultimul „Hilip”, care „e șchiop” și trebuie ținut sever în 21 Nov.

14. „*Sân Andreiu*”, în 30 Noembrie. Se prăznuește pentru lupi și strigoi. În acea zi se împarte fiecărui lup prada lui. Deci trebuie unse ușile cu usturoiu, întoarse vasele cu fundul în jos ș.a.

IV.⁹ Săptămâna mare

1. *Lunea* nu se spală pe cap că se mărită după bătrâni. Nu scot gunoiul din casă că le mănâncă uliul găinile.

2. *Marțea* nu pleca la drum că-ți merge rău. Nu toarce marți seara că „vine Marțolea cu sacu și dă pe fiecare.

3. *Miercurea* dacă speli rămâi văduvă.

4. *Joia* ar fi de peștit și nu de lucrat.

5. *Vinerea* nu se coace, nu se toarce, nu se face pâine în cuptor, nu se spală că-ți umflă Sf. Vineri limba ori te arde ori sănătos nu te lasă.

6. *Sâmbăta*. Cel ce poartă cămașe croită de sâmbăta, va muri.

Tochmai bine strigătura:

/f. 51^v/ *Lunea, Marția* n-am lucrat

Mai de când m-am măritat

Miercurile sunt oprite

Nu lucrez de nu țin minte

Joile sunt legate

Nu lucrez să-mi fac păcate

Vinerea-i o zi scumpă

Nu mă prea silesc la muncă

Sâmbăta când am lucrat

Mi s-o făcut o bubă în cap

Dumineca-i zi domnească

Oamenii s-o cinstească !

V. Alte credințe

1. *Prevestiri de rău*, aduc cântecul cucuveicii, a țării (coțofanei), cântatul „cocoșește” al găinei, dacă iasă în cale preotul sau cineva cu un vas gol etc, etc.

2. *Altele*: când pui ouăle la clocit, dacă vrei să iasă puice, le pui din poala femeii, iar dacă dorești cocoși, le pune din pălăria bărbatului. Dacă vrei să nu le mănânce uliul, să le pui din ciur.

3. Dacă vei cloci un ou de puică neagră subsioară până iasă puiul, vei avea putere de lucru cu necuratul.

Și alte multe sunt, mai mult sau mai puțin importante, încât babele se întrec care

⁹ Ar fi urmat „III”, din nou numerotare greșită.

de care să fie mai „ocoșă”- mai isteată - în născociri de acest fel.

VI. Descânțece

1. *De năjit*: Năjite, năjite

Ieși din ureche afară

Și te du în munți pustii

Unde cocoși nu cântă

Securi nu se împlântă

Că (N) nu te mai poate purta

/f. 51^v/ Se suflă în ureche cu un ciubuc de corn de cerb și se descântă ca mai sus.

2. *La deochiu* se ia într-un pahar apă și baji 3 cărbuni și descânți:

De-o fi de bărbat

Să-i crape boacșele

De-o fi de muiere

Să-i crape țâțele

De-o fi de fată

Să-i crape cosița.

3. *La bube*:

Bubă dulce

Bubă amară

Toate bubele se chemară

Numai pe-o bubă dulce

Nu o cheamă nime

Ea se mânîe

Și se bursucă

De vârf se urcă

De rădăcină seacă

Pe budureț se cară.

4. *La gâlcă* (amigdalită):

Gâlcă, gâlcă

Sue-te pe cute

Și te du la munte

Și te-or juca

Și te-or uspeta

Că (N) nu te mai poate purta.

5. Când trebuie făcut cineva să nu mai fie iubit de nimeni, i se fură o cămașe murdară, se îngroapă sub pragul grajdului și i se descântă:

Cum cămeșa putrezește

Așa (N) nu se mai iubește

Iubirea fugă-i în pustii

Unde nu mai sunt copii

Nici fete, nici ficiori

Nici drăguți mândriori

/f. 52^r/ Numai draci și drăcușori

Care scarmână la ficiori

Nici (N) să nu mai iubească

Nici inima să-i mai înverzească

Ci dragul să-i putrezească.

Și alte câte n-or fi, dar s-au cam pierdut, căci oamenii de azi sunt „împresorați cu satana” și nu mai aleargă la vrăjitoare și descântătoare numite pe aici „hobărese”. Doar câte o bătrână, sculată din „unghețul” ei de după camniță, după ce a visat ceva rău sau boala ori bătrânețea își fac ravagii, dacă mai poate mai merge șchiopătând, cu bărbia vârâtă-n gură, gârbovă și rezemată pe un vreasc, la baba „cutare” să-i mai facă cu „cu hârbii” ca să-i treacă.

Pentru înlăturarea totală a superstițiilor, modesta mea părere ar fi cam aceasta: mai multă știință de carte, mai multă cultură prin Cămine Culturale, Muze, Cinematografe ș.a.m.d. și *mult mai multă activitate și educație sanitară*; și aceasta din urmă, mai ales pentru faptul că țărănul aleargă la vrăjitori mai des în cazuri de boală și nenorociri.

La începutul campaniei de distrugere sau stârpire a superstițiilor ar fi bine pe sate să se mobilizeze clerul bisericii ortodoxe, întrucât, în principiu, Biserica Ortodoxă condamnă absolut toate superstițiile ce sunt în afară de credința și dogmele ei pure. Fapt dureros este însă, dar real și acela că, cu toate /f. 52^v/ aceste principii, sunt *unii* dintre clerici care nu se sbat pentru stârpirea superstițiilor, dacă nu vor fi unii și din aceia cari, durere, le vor și alimenta chiar pe alocuri.

Este evident că superstițiile sunt un rău, o plagă socială la poporul nostru, care n-a cuprins numai masele de jos, dar chiar a fost întinsă până spre preținși oameni cu ceva școală. Și răul e fizic - sanitar și sufletesc-moral pentru cei ce le practică.

Să luptăm cu toată dârzenia, pentru împuținarea și stârpirea lor”.

Cib, la 16 Maiu 1952

Valer P. Olea

(Arhiva Muzeului Național al Unirii Alba Iulia, dos. 1/1952, f. 47-52)

II

/f. 43/ Tematica expoziției pentru combaterea neștiinței superstițiilor și misticismului

I.1. Pavoazarea: Portretele celor patru dascăli și a tovarășului Gheorghe Ghiorghiu Dej, primul ministru.

2. Texte din clasicii marxism-leninismului privitoare la rolul și importanța științei, a evoluționismului și a originii pământului și omului, precum și pentru combaterea superstițiilor.

3. Portretele savanților cari au lămurit probleme de biologie (Lomonosov, Darwin, Racoviță, Lisenko, Miciurin), cu mici texte asupra problemelor deslegate de ei.

II. Noțiuni de Cosmografie:

1. Universul

2. Sistemul Solar

3. Formarea pământului

4. Unicitatea materiei cosmice

5. Mișcările de rev[oluție] și rotație ale Pământului

6. Erele geologice cu fauna și flora respectivă
7. Configurația continentelor de-a lungul perioadelor geologice
- III. Originea și evoluția omului
1. Din punct de vedere biologic cu dovezi de asemănări și deosebiri între om și restul vertebratelor
2. Din punct de vedere istoric (paleoantrop, neoantrop, homo-sapiens)
- IV. Credințele omului primitiv (animism, fetișism, magie, etc)
- V. Concepții greco-romane și medievale pentru univers, soare, pământ și descoperitorii legilor corpurilor cerești (astronomi și fizicieni mai vechi și noi)
- VI. Combaterea superstițiilor curente (solomonari, vârcolaci, etc.) în legătură cu fenomenele naturii prin prezentarea și explicarea științifică a eclipselor, cutremurelor, electricității, grindinei și meteoriților.
- VII. Combaterea superstițiilor locale mai de seamă: strigoi, pricolici, vâlve, etc.

Alba Iulia, la 12 iunie 1952

Director, Dumitru Ciumbrudean (ss)

Secretară, [nesemnat]

(*Arhiva Muzeului Național al Unirii Alba Iulia, dos. 2/1952, f. 43*)

III

/f. 8/ 15 octomvrie 1952

Tematica expoziției pentru combaterea neștiinței, superstițiilor și misticismului

I. NOȚIUNI DE COSMOGRAFIE

1. Universul
2. Sistemul solar
3. Formarea pământului
4. Mișcările de revoluție și rotație (răsăritul, apusul, mișcările de rotație, eclipsele - vârcolacii, anotimpurile)
5. Configurația continentelor de-a lungul perioadelor geologice

II. ORIGINEA ȘI EVOLUȚIA OMULUI

III. COMBATEREA SUPERSTIȚIILOR

Prin texte, desene și caricaturi

Texte

1. Leacul fie ori nu fie / Planta babei să o știe
2. Babele doftorese din sat nu caută semnele bolnavului ca doctorii, ci umblă cu descântece și bazaconii. La un copil bolnav ea stânge cărbuni zicând: „dacă se scufundă cărbunele, copilul e deochiat, iar dacă nu se scufundă are altă boală. Adevărul este că un cărbune din lemn de esență tare, fiind greu, se va scufunda, indiferent de boala copilului, iar dacă e din esență moale, fiind ușor va pluti deasupra apei.
3. Oamenii cumiști știu că stafii nu văd decât bețivii, fricoșii și bolnavii.
4. Credința în puterea vrăjitoriilor: că ar fi duhuri necurate, că acestea ar avea puterea peste firea omului, că un om poate cârmui din mână sau gură nori cu piatră, este o nebunie!
5. Omule, nu crede în vrăji! Ele nu există, deci nu se pot prinde de tine.
6. O altă minciună: că sunt babe în câte un sat de care se teme tot satul pentru că ar fi vrăjitoare și poate trimite boale, grindină pe pământ când vrea, poate deochia oameni, vite, pomi, semănături. Dar cu ce să le facă toate acestea?

7. Drac nu este: necaz îți poate face numai răutatea oamenilor.
8. Cum vă fură strigoii laptele de la vaci ? Voi unde sunteți? De ce nu le prindeți să le spargeți șuștarul în cap? Nu credeți în strigoi, deoarece numai neîngrijirea și hrana proastă scade laptele la vaci.
9. Să nu crezi în boscoane, păcălitori, descântece, ghicitori, cărturărese, prorociri mincinoase, că îți pierzi numai vremea /f. 9/ și banii. Din minciunile acestora se nasc atâtea certuri între oameni, bănueli între bărbat și femeie.
10. Lunea, Marția n-am lucrat
Mai de când m-am măritat
Miercurile sunt oprite
Nu lucrez de nu țin minte
Joile sunt legate
Nu lucrez să-mi fac păcate
Vinerea e o zi scumpă
Nu mă prea silesc la muncă
Sâmbăta când am lucrat
Mi s-a făcut o bubă în cap
Duminica-i zi domnească
Oamenii să o cinstească.

Superstițiile curente, ce urmează a fi combătute prin desene și caricaturi

1. Sarea vărsată înseamnă ceartă.
2. Pisica neagră dacă trece drumul, înseamnă nenoroc.
3. Dacă îți iese în drum o femeie cu găleata goală, îți merge rău.
4. Ziua de 13 aduce nenoroc.
5. Marțolea, femeie înaltă, slabă, despletită, sperie pe acei care lucrează marțea.
6. Vinerea să nu faci pâine și să nu speli capul.
7. Să nu te întorci din drum dacă ai uitat ceva, că-ți merge rău.
8. Gunoiul nu se aruncă seara din casă, că se duce norocul cu el.
9. De cântă cucuveaua pe casă, moare cineva din familie.
10. Dacă-ți țiu urechea dreaptă, te vorbește de bine.
11. Dacă-ți țiu urechea stângă, te vorbește de rău.
12. Palma dreaptă dacă te mănâncă, dai bani.
13. Palma stângă dacă te mănâncă, primești bani.
14. Strigoi este acela care o dată mort va duce și rudeni după el. Rudeniile ca să nu le ducă, înfige în inima mortului un fier înroșit, iar în gură îi introduce pietre și usturoi. Dacă nu i se face acestea înainte de a-l înmormânta, se desgroapă, e așezat cu fața spre sat și i se introduce fierul înroșit.
15. Strigoii ia[u] laptele de la vaci în noaptea de Sf. Gheorghe. Se pune măcieș și leuștean la poartă ca să-i sperie.
16. Pricolici: omul care se transformă în câine dându-se peste cap. Dacă este înțepat și zgâriat și curge sânge, își revine. Chiaburul răutăcios sperie lumea cu pricolicii.
17. Vâlvele apar în minele de aur în fața celor mai curagioși, în îmbrăcăminte de minier. Fiecare mină cu vâlvele ei.
18. Plasă de paianjen, înseamnă musafiri (murdărie).
19. Scuiță copilul, să nu-l deoache (îl infectează).

20. Descânțece la bube și măsele, punând gunoi pe ele (infecție).
21. Joile verzi: nu se coase, nu se țese, nu se spală haine, că atunci cade grindina, lovește trăsnetul.
22. Spânzuratul: o bucată de ștreang, aduce noroc.
23. Bețivii văd pe draci, strigoi, pricolici, stafii.
24. Stafie: hoțul.
25. Dacă sar scânteii din sobă e sămn rău.
26. Dacă mănânci pită înflorită, găsești bani.
27. Când faci zăbală la gură, să te ștergi cu coada pisicii.
28. Să nu te piepteni vinerea, că faci bube în cap.
29. Să nu semeni cartofi până nu cântă cucul.
30. Să nu semeni până la Sfântul Gheorghe.
31. Să nu pui ou la cloșcă cu soț că nu scoate bine.
32. Să nu pășești din curte cu stângul, că e rău.
33. Când te lovești de o piatră sau de altceva, acolo sunt bani sau te întânești cu cineva.
- /f. 10/ 34. În noaptea înmormântării să pui pe masă mâncare și apă, pentru că la ora 12 se întoarce mortul, mănâncă și pleacă.
35. Vârtejul de vânt se explică astfel: la 5 cm sub pământ e dracul care învârtește aerul prin respirația sa.
36. Vulpea în cale de îți iese, îți merge bine.

Director:[nesemnăt]

Secretară: [nesemnăt]

(*Arhiva Muzeului Național al Unirii Alba Iulia, dos. 2/1952, f. 8-10*)

Abrevieri bibliografice

- Colecția 2002 - Colecția muzeală Sabin Olea - Cib*, coordonator: Ana Dumitran, Biblioteca Musei Apulensis XIX, Alba Iulia, 2002
- Floca 1965 - Octavian Floca, *Hunedoara - Ghid turistic al regiunii*, București, 1965
- Josan, Fleșer, Dumitran 2002 - Nicolae Josan, Gheorghe Fleșer, Ana Dumitran, *Oameni și fapte din trecutul Județului Alba în memoria urmașilor*, Alba Iulia, 2002
- MNUAI - Muzeul Național al Unirii Alba Iulia
- Olea 1958 - Valer Olea, „Biserica biruinței din Cuibul suferinței”, în *Mitropolia Ardealului, Revista oficială a Arhiepiscopilor Sibiului și Clujului și Oradiei*, anul III, nr. 9-10, 1958, p. 704-708
- Olea, Dumitran 2001 - Valer Petru Olea, Ana Dumitran, „Din istoricul colecției „Sabin Olea” – Cib”, în *Apulum*, XXXVIII/2, 2001, p. 297-328
- Olea 2002 - Valer Petru Olea, „Scurtă contribuție la istoria Văii Ampoiului”, în *Apulum*, XXXIX/1, 2002, p. 437-458
- Pop 1968 - Dumitru Pop, „Contribuții la studiul Jocurilor de priveghi din zona Văii Gurghiului”, în *Revista de Etnografie și Folclor*, tom 13, nr. 2, București, 1968, p. 129-137
- Popa 1961 - Alexandru Popa, „Colecția muzeală Sabin Olea din Cib-sat”, în *Apulum*, IV, 1961, p. 269-274
- Popa 1959 - Alexandru Popa, „Serapis, Esculap și Highya pe un tipar de la Apulum”, în *Studii și Cercetări de Istorie Veche*, tom X, nr. 2, 1959, p. 469-473
- Sținea 2002- Carmen Sținea, „Considerații privitoare la un manuscris din colecția Sabin Olea. Însemnări olografe despre primul război mondial”, în *Apulum*, XXXIX, 2002, p. 471-483
- Ștefănescu - Aristide Ștefănescu, *Ghidul Muzeelor*, București, 1965